

A NÓTA.

□ A nóta hazájából, szép Biharországból, ismerős írásos levelet hozott a posta. Kedves, meleg sorokat, köszönetet a váradi emlékek felújításáért. No meg egy kis helyreigazítást is. Mert hát: „Nem herceg Esterházyról, hanem Marossyról szól a nóta. Marossynak legelt „szépen“ 6000 holdas birtokán a b.-ujfalusi határban a gulyája. Az álgulyás pedig Bagossy Józsi dancsházi birtokos volt, aki később feleségül vett egy Marossy lányt a hat közül, amiből az is kitetszik, hogy a szerelem is közrejátszott a tréfa mellett abban, hogy a gazdag nagybirtokos bojtárnak szegődött a szomszéd tanyára.“

□ Olvasom, olvasom a kedves sorokat, a szép egyforma, gömbölyű betűket és magam előtt látom azt a naiv lelkű, nagy idealista öreget — bocsásson meg érte, hiszen nem is öreg; hazudnak az évek — látom ahogy végtelen komolysággal védelmére kel a nótának, tollat vesz a kezébe, hogy meggyőzzön az igazáról, nehogy hiba essen a följegyzésben, nehogy meg legyen hamisítva egy lelkéhez nőtt dálnak a históriája.

□ A betűk, amelyek egymás mellett olyanok, mint az egyforma gyöngyökből összefűzött sorok, talán nem is pennával vannak írva. Talán csak úgy peregtek le az ajkáról a szavak mindjárt a papírra s úgy sorakoztak nyilegyenes vonalba, hogy mesét mondjanak rég letűnt idők bűvös világáról, elfelejtett nótákról, rombadőlt nemesi kúriákról, a vidám, gondtalan magyar úri életéről. Arról a csodálatos időről, amikor azért csináltak kaput, hogy éjjel-nappal tárva-nyitva álljon, jelezve, hogy úr lakik a tanyában, aki a vendéget — még a hivatlant is — tárt karokkal várja. Arról a regés időről, amikor egy szép asszony meleg pillantásáért az életét is kockára tette a dalia és még a hivatalok elnyerésénél is többet nyomott a latban egy szivből jövő, szivhez szálló nóta, mint a rideg pecsételés írás bizonyossága.

□ Nem is volt az olyan nagyon régen, hogy egy megyei tisztújítást megelőző estén, a nagyváradi Báránka vendéglőben, bihari előkelőségekből álló társaság mulatott; vig zenészó mellett. Ott borozgattott az asztal végén egy Bérczy nevű dzsentrifjú is, aki szinte pályázott valami megyei tisztségre. A jó bor, a cigány, meg az édes reménység merésszé tették. Előbb csak úgy magának énekelve, aztán neki-bátorodva, hogy mindenki hallja, rákezdett egy bús

magyar nótára. Szép szál ember volt, illett neki a mulatozás, a hangja meg — úgy mondja az írás — olyan volt, hogy elbújhatott volna mellette sok operai kiskirály, olyan szépen csengett, olyan szivből jött. Vele sirt, vele vigadott, aki hallotta. A gavallérságáról, meg minden ősi férfierényéről híres Szunyogh Albertnek úgy a szivébe talált a nóta, hogy megölelte a boldog fiatal embert és azt kérdezte tőle olyan hangon, amilyeneken csak a régi emberek tudtak beszélni: Mi akarsz lenni öcsém? . . . Mivel-hogy hajdanában is hivatal kellett ahhoz, hogy valaki büszkén, nyugodtan nótázhasson, ha nem is pénzért, hanem a tekintély végett, ami fiatalunk is akart lenni valami . . . És lett is: jó állású megyei hivatalnok. Szunyogh Albert nemcsak a legjobb lovas, legjobb kártyás és a legnagyobb gavallér volt a vármegyében, de a legrokonszenvesebb ember is. Boldog volt, aki a kedvére tehetett valamit, különösen amikor ilyen megvesztegető tulajdonságokkal bíró embert vett a pártfogásába.

□ Nem is volt az olyan régen, mégis nagyot fordult a világ azóta. Egy néhány kaput becsuktak, — de nehezen fordult a sarka, nem volt az azelőtt soha bezárva — egy-egy nótás ajak hallgatott el, mikor utoljára gördült ki a kocsis az ősi kúriáról a nagyvilág országutjára, csak néhány ablakból vitték ki a cserepes muskátlit egy-egy kis földhalomra és az istenáldott magyar nótát úri gavallér helyett részletre vásárolt grammofon rikoctozza bele a csöndes éjszakába.

□ A tréfás jókedvtől visszhangzó magyar élet, amelyből annyi jóízű történet született, már csak az emlékekben él, vagy egy véletlenül az ősi birtokban maradt utódban, akinek az idők már nem változtatták meg ősi virtusokban nevelődött bűnös erényeit s most a két világ között idegenül állva siratja a letűnt idők gyönyörűségeit . . .

□ A „Báránkában“ fehér asztal mellett vidám beszélgetésben telik az idő. Szól a zene, felhangzik a kortesnóta, megszakítja egy kortes toaszt, mert választás előtt vannak s a nagy Tisza Kálmán is ott mulat a megyei urak társaságában. A szomszéd asztalnál az a bizonyos ál-gulyásbojtár, Bagossy Józsi üldögél másodmagával. A különcködéseiről ismeretes földbirtokos nem igen hederít a megyei urakra, pedig azok ugyancsak invitálják az asztalukhoz; de ő azzal

tér ki a szives meghívás elől, hogy nincsen egyedül, vele van egy jó pajtása.

□ A pajtás egyszerű pruszlikos ember; de hát kortes világban nem kellemetlen látvány úri szemnek a paraszti gunya. Sőt. Antúl becsesebb. Soha sem lehet tudni, hogy kit takargat a zsiros bekecs, meg hogy a mosdatlan kéz hány földit paroláz le a jelölt céljaira. Át tessék elik hát Bagossy Józsit az úri asztalhoz cimborájával együtt, akit nyomban szives készséggel be is ajánl az úri kompániába: bajomi nemes Nemes Benjámín, szenvedett ember... Szunyogh Albert kíváncsi lett a különös titulusra: „Mondd csak Józsi, valami hős ez az ember, talán 49-ben szenvedett a háborúban?” (Legalább is egy kufsteini szenvedőt sejtett az idegenben a feltüzelt fantázia.)

□ „Fenét háboruban” — felelte Bagossy az ő fel sem vevő modorában — hát hol Váradon, hol Vácon meg Illaván, ahogy jött; nem vezettem én könyvet róla...

□ Bajomi nemes Nemes Benjámín pedig délcegen odalépked Tisza Kálmán mellé, kivágja a pruszlikját, összeüti a bokáját és pohárral kezében ráköszönt Tisza Kálmánra: Szervusz Kálmán cimborám, tartson meg az Isten! A nagy Tisza kezdi magát nem jól érezni, de azért elfogadja a kocintást. Kortesvilág van, ilyenkor az apagyilkosnak is megszokás kegyelmezni. A tréfáért senki sem haragudott meg. Távol állott a magyar uraktól a fontoskodás és apró-cseprő dologból nem csináltak országos ügyet. Ha valami elintézni valójuk volt, rátaláltak egymásra. Levélírási iródiáknak való, akinek nincsen annyi bátorsága, hogy a bújást-baját, igaz panaszát szóval előadja. Ha mégis rávetemedett az urak közül valaki arra, hogy jó cimboráját levéllel fölkeresse, könnyen úgy járhatott mint a nagy Tisza Kálmán, aki egyszer levelet írt Szunyogh Albertnek valami igen sürgős ügyben. Várhatta rá a választ. Lehet ugyan, hogy nem is kellett válasz a levélre; de hogy mennyire elintézte Szunyogh a levelet, meggyőződhetett róla Tisza Kálmán, mikor egy év múltán elment hozzá látogatóba. Ahogy örvendez Szunyogh Albert a látásán, egyszer csak eszébe jut: Igaz biz' a, te egy levelet írtál nekem a minapába, nesze olvasd el, én bizony nem tudtam kisilabizálni.

□ Jobb mulatsága is volt, minthogy levelekkel törődött volna. De akkor még három naphoz állott egy esztendő, azaz olyan hamar telt, mintha három naphoz állt volna. Azért hitte Biharország nagy gavalérja, hogy csak a minapába küldte a levelet kenyeres pajtása.

□ A komolykodás nem rontotta el a napjaikat és egy ki nem gusztált levél nem vette el az éjjeli nyugalmaikat, ha ugyan egyáltalán gondoltak éjjeli

nyugalomra. Bizony nem igen gondoltak. De ha már a gusztálásért feláldozták az éjszakát, olyan levelet vettek a kezükbe, amelyiknek harminckettő volt a lapja. Attól aztán elfelejtették azokat a kis gondokat, amely esetleg a lelküket nyomta. Egy dolgot vettek komolyan: Szépen, vidáman, gondok nélkül, úri módon élni. Ezer holdakon nekik ringott a buza, nekik fütyült a madár, minek gondoltak volna rideg üzleti dolgokra. Azt elvégezte helyettük a házi zsidó. Igaz, hogy azért füstöl most a gyárkémény olyik ősi birtokon és elegáns, karcsu agarak helyett munkában kifáradt emberek tartanak déli pihenőt az udvarokon.

□ Ki tagadja, hogy hasznosabb a gyárkémény füstje az úrikonyháénál, amelyen át dominimok lettek szélnek eresztve; de ki meri állítani, hogy nem volt szebb az az élet, amelyben minden nemes úr kis király volt, akinek a kedvéért dúsan termette az aranykalászerdőt a délibábos róna.

□ Nyári alkonyaton megszólalt az arató leányok-legények vidám nótázása és magukat illegetve délcegen jöttek be a mezőről, mintha egész napon pihentek volna. A leányok hajadon fővel, vidáman dalolva. Erőteljes fiatal termetükön megfeszült az ingváll, ringó csipőjükön hullámozott az ezerráncu szoknya, úgy mentek a falun át párosan vagy libasorban. Aztán mindig kevesebb-kevesebb hang fújta a nótát, ahogy hazatalálva befordultak egy-egy kis kapuba.

□ Most is nyári alkonyat van. Magam előtt látom, amint az én fehérhajú krónikásom feljegyzi nekem az emlékeit. Mosolygós az arca, hiszen most az ő világába tévedt vissza, a drága, a soha nem felejtendő csodavilágba. A vén diófa ráhajlik a verandára s a nagy, szinte halotti csendben zavartalanul kalandoz el a lélek s a fiatalos tűzben égő fekete szem felvillan, ha sikerül elfogni egy tarka szárnyu lepkét, egy bohókás történetet az emlékezés országában.

□ Lassanként bealkonyodik s a mezőről most is csak úgy jön haza a fiatalság, mint hajdanában. De mégsem egészen úgy. A leányok rosszul szabott, félúri ruhában, szemrehúzott fejkendővel, kedvetlenül, fáradtan jönnek a faluba. A legénye még nótázóbb volna; de kedvüket szegi a leányok hallgatása. Egyik-másik elkurjantja magát. Ezt jeladásnak veszik a csárdában és az ördögös masina — Isten bocsássa meg ezt a bűnét Edisonnak — visszakurjant és csattogtatja a nótát, mint egy megháborodott brettli-primadonna.

□ A mosolygós arc boszussá válik, a reszkető kéz összeszedi az írásokat és menekül-menekül a profán hangok elől a nádfedeles hajlék legbelsőbb zúgába.

BETTA.

